

ALOCAREA VEDETELOR DE SUBIECT ÎN PROGRAMUL INTEGRAT DE BIBLIOTECĂ Q-SERIES

Elena ADAȘAN, Valentina TOMA

Biblioteca Tehnico-Științifică U.T.M.

Abstract: *Evoluția și dezvoltarea noilor tehnologii de informare și comunicare și ponderea pe care o deține Internetul în societatea contemporană, condiționează, oarecum, existența de mai departe a profesiei de bibliotecar. În condițiile în care bibliotecile s-au pomenit într-o competiție acerbă cu Internetul, bibliotecarii nu pot rămâne ancorați în trecut, încorsetați în niște stereotipuri, cu vechile deprinderi, dar sunt obligați să-și reorienteze activitatea lor, în scopul menținerii utilizatorilor săi, atât în direcția educării lor privind căutarea și găsirea informațiilor necesare, cât și spre cercetarea, evaluarea, selectarea și utilizarea multitudinii de informații regăsite. Numai în felul acesta, ei ar realiza cu brio un deziderat din Codul Etic al Bibliotecarului din RM, care spune că “Bibliotecarul contribuie la formarea informațională a beneficiarului, încurajându-l și sprijinindu-l în procesul de instruire continuă”.*

Cuvinte cheie: *indexare pe subiecte, fișier de autoritate pe subiecte, vedeta de subiect, intrare-vedetă, subdiviziuni,, resurse lingvistice.*

Datoria bibliotecarilor, este de a oferi informații în cel mai comod și mai plăcut mod pentru utilizatori și de a-i îndruma spre metodele moderne de căutare a informației. Identificarea informațiilor necesare de către utilizatori la biblioteca noastră se realizează atât prin intermediul sistemului de cataloage tradiționale, cât și cu ajutorul catalogului electronic. Catalogul electronic, în comparație cu cataloagele tradiționale, oferă o multitudine de căi de acces la informație. Pentru cei care caută informații dintr-un anumit domeniu dar nu dețin date concrete despre numele autorilor, titlul publicațiilor, singurul acces posibil este după subiect. Astfel, constatăm importanța procesului de stabilire a conținutului unui document și redarea lui sub o formă care să permită tuturor solicitanților regăsirea documentelor, adică **indexarea pe subiecte**.

Reieșind din acest deziderat, intenționăm să elucidăm regulile și metodele de **indexare pe subiecte**, care sunt aplicate în procesul de prelucrare analitico-sintetică a documentelor, pentru optimizarea procesului de căutare și regăsire a informației în timpul deservirii utilizatorilor, dar și pentru evitarea unor greșeli ce pot fi comise în construcția vedetelor de subiect de către personalul bibliotecar care efectuează retroconversia.

Indexarea pe subiecte este procesul de extragere a conceptelor documentului indexat și structurarea lor prin formularea vedetelor de subiect, cu alte cuvinte, reprezintă procesul de cercetare amănunțită a unui document, de stabilire a subiectelor de bază care pot exprima mai bine informația cuprinsă în conținutul documentului, în scopul simplificării procesului de identificare ulterioară de către utilizator. Acesta este un proces complex, care solicită indexatorului capacitatea de analiză și sinteză, cunoașterea terminologiei de specialitate, competențe bibliografice și biblioteconomice, de lingvistică, cunoașterea mai multor limbi străine, și un lucru foarte important pentru desfășurarea calitativă a acestui proces - actualizarea continuă a cunoștințelor în domeniul indexării.

Necesitatea indexării pe subiecte a apărut odată cu informatizarea proceselor de bibliotecă, odată cu procurarea și utilizarea softurilor integrate de bibliotecă. Catalogarea automatizată a documentelor ne-a pus în situația de a elabora **Fișierul de Autoritate pe Subiecte**, care reprezintă o listă de subiecte, ordonate alfabetic și ajută la identificarea și regăsirea informației celei mai relevante în catalogul electronic al bibliotecii cu cât mai puține pierderi și în cât mai scurt timp de la formularea cererii. Pentru aceasta, condiția necesară este ca fișierul să fie construit conform unor principii simple, dar care, fiind respectate, asigură utilitatea și eficacitatea sa atât ca instrument de lucru pentru indexator, cât și ca mijloc de regăsire a informației solicitate de utilizator. Actualmente, când catalogul electronic poate fi accesat de orice persoană care dispune de un calculator și Internet, din orice colț al lumii, obiectivul prioritar al prelucrării documentelor a devenit sporirea calității

procesului de atribuire a vedetelor de subiect. De aceea, acest fișier necesită o revizuire și redactare permanentă.

În prezent, în Republica Moldova nu există o strategie națională în domeniul indexării pe subiecte, tezaure informaționale, material didactic pe tema respectivă, care ar asigura indexatorii cu decizii metodice sau instrumente de lucru indispensabile procesului de indexare, pentru a-i familiariza cu metodele și regulile universale de indexare pe subiecte, în scopul efectuării unei indexări pertinente și adecvate. În această situație, majoritatea bibliotecilor mari, cu excepția Bibliotecii Republicane Științifice Agricole și Bibliotecii Științifice Medicale a Universității de Stat de Medicină și Farmacie "Nicolae Testemițanu" care utilizează tezaure specializate, dispun de o listă de vedete de subiect parțial controlată, care este utilizată în scopul efectuării investigațiilor necesare de către utilizatori.

Aceeași situație se atestă și în biblioteca noastră. Începutul procesului de indexare pe subiecte a fost foarte complicat, în lipsa unei experiențe temeinice în domeniul indexării pe subiecte și a instrumentelor corespunzătoare de lucru, a unor înaintași experimentați în domeniul dat; am fost puși în situația să începem, de fapt, de la zero. Astfel, în scopul alegerii celei mai adecvate metode de indexare, valabile pentru utilizatorul nostru, am început indexarea conform unor recomandări sumare venite din partea furnizorului de sistem, după care am consultat minimul literaturii de specialitate existente în domeniul dat. De asemenea, am studiat și comparat experiențele de indexare ale celor mai mari biblioteci din Republica Moldova, România, Bibliotecii Congresului SUA, Bibliotecii Naționale a Franței, am participat la diverse întruniri profesionale (atelier de lucru, seminare, mese rotunde), care vizau subiectul indexării pe materii. În acest context, în anul 2004 am participat la un seminar organizat în cadrul Școlii de Biblioteconomie din Moldova despre indexarea pe materii conform repertoriului RAMEAU (Repertoire d'autorité-matiere encyclopedique et alphabetique unifie) la Biblioteca Națională a Franței, în rezultatul căruia ne-am întărit convingerea că mergem în direcția corectă. RAMEAU este un repertoriu al autorităților de materii controlate, un repertoriu enciclopedic alfabetic sub formă de o listă de autoritate, unificat, care permite stabilirea vedetelor de subiect pentru toate tipurile de documente și toate tipurile de biblioteci.

De altfel, cele mai mari biblioteci din Moldova, inclusiv și Biblioteca U.T.M., urmează modelul RAMEAU, care este cel mai apropiat principiilor autohtone de atribuire a vedetelor de subiect.

În cele ce urmează vom împărtăși în linii generale experiența și modul în care se desfășoară procesul de indexare pe subiecte la biblioteca noastră.

Pentru toate publicațiile se elaborează vedete de subiect doar în limba română, indiferent de limba originală a documentului indexat.

Sunt supuse indexării toate tipurile de documente, indiferent de suportul pe care se află, atât cele tipărite, cât și cele electronice, audiovizuale, fotografii, note, hărți etc.

În procesul de indexare sunt utilizate diferite *resurse lingvistice* :

- Clasificarea Zecimală Universală;
- Indexul alfabetic al C.Z.U.;
- Dicționare specializate (Dicționar tehnic, Dicționar de construcții);
- Dicționare lingvistice, terminologice (Dicționarul explicativ al limbii române, Dicționar ortografic, Dicționar de sinonime, dicționare bilingve);
- Instrucțiuni, ghiduri în variantă electronică, diverse resurse Internet.

Pentru a determina vedeta principală de subiect se studiază minuțios toate elementele de indexare ale documentului : în primul rând, textul propriu-zis, care reprezintă sursa de bază pentru stabilirea temei principale a documentului, după care - foaia de titlu, cuprinsul, adnotarea, introducerea, prefața, postfața, cuvântul autorului, încheierea (concluzia). „*Dacă titlul documentului reflectă tema principală a lucrării în toate aspectele, atunci îl putem folosi în procesul de indexare pe subiecte, în deosebi pentru ediții de referință (dicționare, enciclopedii ș. a.), manuale, standarde, materiale oficiale ș. a. Însă nu întotdeauna titlul reflectă conținutul documentului*”[1].

În procesul indexării respectăm cerințele indexării:

▪ **Concizia** – construirea unor vedete de subiect laconice, care să exprime esențialul conținutului documentului. Este important ca o vedetă să exprime o singură idee. Pentru redarea cât mai corectă a subiectului, se atribuie una sau mai multe vedete de subiect, atâtea de cât este nevoie.

Ex.: Pentru publicația „Analiza instrumentală în metalurgie și construcții de mașini” s-au stabilit două vedete de subiect:

1. *metalurgie*
2. *construcția de mașini.*

▪ **Exhaustivitatea** – vedetele de subiect trebuie să acopere (să trateze) toate subiectele reflectate în documentul indexat;

▪ **Obiectivitatea** – vedeta de subiect trebuie să reflecte conținutul documentului imparțial, neutru, netendențios, eliminând termenii de admirație și elementele de admirație și subiectivitate;

▪ **Specificitatea** – selectarea termenilor ce corespund întocmai subiectului documentului. Subiectele prea generale se află printre subiectele incorecte. Alocarea de termeni prea generali conduce la creșterea numărului de documente regăsite cu acești termeni.

Ex.: Pentru cartea „Algebra și analiza matematică” se vor atribui următoarele subiecte :

1. *algebră*
2. *analiză matematică*

și nu se va generaliza, utilizându-se vedeta „*Matematica*”.

▪ **Coerența** – selectarea termenilor corespunzători.

Punctele de acces ale subiectelor unei înregistrări bibliografice se numesc **vedete de subiect**.
“**Vedeta de subiect** reprezintă conținutul documentului, exprimându-l prin unul sau mai mulți termeni formulați în limba națională a țării și este principala unitate structurală a catalogului pe subiecte” [1].

După structura lor, distingem 2 tipuri de vedete de subiect:

- Vedeta simplă;
- Vedeta compusă sau construită.

Vedeta simplă este alcătuită dintr-o **intrare-vedetă**, exprimată printr-un singur sau mai multe cuvinte care formează o expresie.

Ex.: *acustică*

acționări hidraulice

Vedeta compusă este alcătuită din **intrarea-vedetă** plus una sau mai multe **subdiviziuni**, care indică diferite aspecte ale intrării-vedete, face anumite precizări.

Ex.: *chimie industrială--dicționare*

orașe--istorie--sec. 20

unități administrativ-teritoriale--istorie--Moldova--1772-1988

Intrarea-vedetă de subiect poate fi de mai multe categorii, dintre care cele mai utilizate sunt :

- Vedeta de subiect – Termen Tematic;
- Vedeta de subiect – Nume de Persoană;
- Vedeta de subiect – Nume Colectivitate;
- Vedeta de subiect – Nume Geografic;
- Vedeta de subiect – Titlu Uniform.

La alcătuirea **Vedetei de subiect – Termen Tematic** (câmp sau tag 650), cu caracter general, se utilizează cel mai frecvent următoarele **Subdiviziuni**:

- **x** - Subdiviziune pentru substantive comune, care exprimă aspectele particulare ale unui subiect, punctul de vedere din care este tratat și se ortografiază cu literă mică.

Ex.: *fabrici de confecții--proiectare*

aditivi alimentari--clasificare

- **y** - Subdiviziune geografică – precizează spațiul geografic la care se referă aspectele economice, politice, tehnice, sociale, etc.; se scrie cu majusculă.

Ex.: *arhitectură-- Moscova (Rusia)*

energie eoliană--Republica Moldova

- **z** - Subdiviziune cronologică – permite precizarea timpului la care se referă documentul și se scrie cu litera mică.

Ex.: *arte plastice--sec. 17-18*

- **v** – Subdiviziune de formă – precizează tipul documentului indexat; se scrie cu literă mică.

Ex.: *mașini electrice*--**dictionare**

organe de mașini--**ghiduri**

Este foarte importantă respectarea ordinii exacte în forma de mai sus de alocare a subdiviziunilor.

Vedeta de subiect – Nume de Persoană se alege dacă avem un nume de persoană ca subiect, de ex. un studiu despre Ion Creangă va fi trecut în câmpul 600 (Nume de persoane). De asemenea, se alcătuiește cu ajutorul anumitor subdiviziuni :

- data nașterii și decesului;
- domeniile de activitate.

Ex.: *Creangă Ion (1837-1889) - scriitor roman.*

Vedeta de subiect – Nume Colectivitate. Se alege câmpul sau tagul 610 dacă avem un nume de colectivitate ca subiect : instituții, muzee, organizații internaționale, asociații, biblioteci etc. Poate conține diferite subdiviziuni : generale, geografice, cronologice, de formă.

Ex.: *Muzeul Tehnicii Populare*--**ghiduri**

Academia de Științe a Moldovei--*membri*--*1961-2006*--**dictionare**

Academia Română--**organizare**--*1866-1996.*

Vedeta de subiect – Nume Geografic. Se alege tagul 651 în cazul în care avem un document despre o țară, localitate. Poate conține subdiviziunea de formă pentru a indica tipul documentului indexat : albume, atlase, hărți, afișe, ghiduri turistice etc.

Ex.: *Venezia (Italia)*--**albume**

Pays de Vaud (Elvetia)--**ghiduri**

Vedeta de subiect – Nume Uniform (tag 630) – se alege, dacă dorim ca titlul ca titlul uniform al unei lucrări să fie regăsit și printr-o căutare de subiect. De ex.: Evanghelia, Biblia

Vedetele de subiect – Nume de Persoană, Nume Colectivitate, Nume Geografic, Titlu Uniform se ortografiază obligatoriu cu majuscule.

Respectarea principiului **unității de sens** asigură eficacitatea unui termen. Unitatea de sens constă în controlul sinonimiei, omonimiei, polisemiei pentru a evita dispersarea informației. De ex.: dintre sinonimele „**nautică**” și „**navigație**”, sau „**rezistoare**” și „**rezistențe**” este necesar să selectăm un singur termen, ținându-se cont de nivelul publicului-țintă, în caz contrar vom trimite același tip de informații în două locuri diferite în catalogul electronic. Regula pertinentei impune să nu fie folosiți termeni prea savanți, sofisticăți pentru un public nespecializat, și invers. În cazul cuvintelor cu mai multe sensuri diferite, adică a **omonimelor**, este necesar de a înlătura ambiguitățile prin indicarea domeniului de utilizare sau cu ajutorul calificativelor.

Ex.: *valoare (economie)* și *valoare (filozofie)*

arbori (organe de mașini) și *arbori (horticultură)*

bănci (mobilier) și *bănci (instituții financiare)*

carieră (exploatare minieră) și *carieră (profesie, ocupație)*

Concluzii. Calitatea indexării depinde de competența indexatorului. Cunoașterea și respectarea normelor de indexare pe subiecte, precum și actualizarea permanentă a cunoștințelor în domeniul respectiv de către toate persoanele implicate în catalogarea automatizată a documentelor din colecțiile bibliotecii, permit crearea unui real instrument de căutare calitativ și eficient a informației, obținerea satisfacerii cerințelor utilizatorilor.

Referințe bibliografice:

1. GOIAN-SENOCOSOV, Natalia. Catalogul pe subiecte – verigă importantă în sistemul de cataloage. In: *Bibliopolis*. 2002, Vol. 2, Nr. 2, pp. 15-18. ISSN 1811-900X.

Bibliografie:

1. Târziman, Elena. Catalogul pe subiecte // Biblioteca : rev. de bibliologie și șt. inform. – 2000. - Nr. 7-8. - P. 228-229.
2. Ghid de indexare Lives-Ro [Resursă electronică]. - Disponibil pe Internet: URL <http://www.bibnat.ro/GHID-DEINDEXARE-LIVES-RO-s125-ro.htm>. - Accesat 10 decembrie 2012.
3. Marcu, Gitta. Indexarea documentelor cu referiri speciale la clasa 1 *Filosofie* [Resursă electronică] : Aspecte actuale. - Disponibil pe Internet: URL <http://www.bcu-iasi.ro/biblos/biblos6/ind.html>. - Accesat 07 decembrie 2012.
4. Costea, Gabriela. Instrumente de lucru pentru regăsirea informației [Resursă electronică] / Gabriela Costea, Elena Helerea. - Disponibil pe Internet: URL. http://www2.unitbv.ro/LinkClick.aspx?fileticket=M0f_G140ZMY%3D&tabid=4516&language=en-US. – Accesat 30 noiembrie 2012.
5. Frâncu, Victoria. Indexarea, altfel [Resursă electronică]. - Disponibil pe Internet: URL http://www.abr.org.ro/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=25&Itemid=18&lang=ro. - Accesat 06 decembrie 2012.